11. 5. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Evropská unie po Lisabonské smlouvě.Jaký krok a kam?[1]

S účinností Lisabonské smlouvy (1. 12. 2009) byl dokončen bezmála dekádu trvající proces resp. snaha po institucionální, ale též hodnotové přestavbě Evropské unie. Nedostatky, jako terminologická rozmanitost, mlhavý obsah pojmu evropské právo, nejasná adresnost evropské entity z pohledu jednotlivce, schizofrenní aktivita institucí jednajících napříč pilířovým spektrem a také deficit demokratické legitimity měly být vyřešeny velkou novelou primárního práva.

K vypracování této novely bylo ustanoveno specielní těleso – Konvent. Výsledkem jeho prací v období mezi únorem 2002 a červencem 2003 byla první verze textu Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Konečnou podobu tohoto dokumentu pak přijaly členské státy na mezivládní konferenci v červnu 2004[2].

Smlouva o Ústavě pro Evropu neměla být jenom doplněním nebo novelou stávajícího rámce smluv tvořících základ primárního práva Evropské unie. Měla být rekodifikací, revoluční změnou a jako nový dokument nahradit základní smluvní rámec, tedy Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o Evropské unii. Je známo, že ratifikační proces tohoto dokumentu byl po negativních výsledcích referend ve Francii a v Nizozemí (2005) neplánovaně ukončen a snaha o reformu smluvního rámce tak byla na další dva roky odložena. Základ pro obnovení debat o dokončení reformního procesu byl pak položen během německého předsednictví Unii v prvním pololetí roku 2007 a vedl k vypracování textu nové tzv. Lisabonské smlouvy, jež byla zástupci členských států podepsána 13. prosince 2009. Po téměř dva roky trvajícím ratifikačním cyklu se tento dokument stal právně účinným a znamenal dovršení snah o novou podobu Evropské unie.

Pro Lisabonskou smlouvu je typickým rysem skutečnost, že opouští konstituční břehy. Děje se tak jak po stránce formální, tak po stránce koncepční. Méně však tomu tak po stránce obsahové. Níže se budeme krátce věnovat rozboru těchto třech aspektů lisabonské novely. Cílem této práce není podat vyčerpávající analýzu změn, které do podoby primárního práva Evropské unie přináší Lisabonská smlouva. K rozboru institucionálních změn, změn v dělbě pravomocí, změn v oblasti legislativních procedur a další odkazujeme na relevantní literaturu[3].

Pokračování konstitučního příběhu?

Z formálního hlediska se, na rozdíl od odmítnutého návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nejedná o text, jenž by nahrazoval dosavadní smlouvy a představoval tak jistou rekodifikací primárního práva Evropské unie. Naopak, jedná se o text, který se řadí do série posledních smluv měnících a doplňujících primární právo Evropské unie a rovněž jako Amsterodamskou smlouvu nebo Smlouvu z Nice jej můžeme označit jenom za „pouhou“ novelizaci stávajícího smluvního rámce upravujícího činnost Společenství a Unie.

Podle Lisabonské smlouvy jsou existence Evropská unie a její činnost regulovány dvojicí smluv, a to novelizovanou Smlouvou o Evropské unii (tady se jedná o text existující Maastrichtské smlouvy ve znění pozdějších smluvních úprav včetně Lisabonské smlouvy) a tzv. Smlouvou o fungování Evropské

unie (v tomto případě jde o text římské Smlouvy o založení Evropského společenství ve znění pozdějších smluv včetně Lisabonské smlouvy).

*Unie je založena na této smlouvě a na Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen „Smlouvy“). Tyto dvě smlouvy mají stejnou právní sílu.[*4]

Již v úvodu jsme naznačili, že Lisabonská smlouva výrazně zasáhla do koncepční výstavby „evropského chrámu“. I když si uvědomujeme, že jednověté definice mohou vyznět jako nepřiměřené zjednodušování, v souvislosti s Lisabonskou smlouvou se naskýtá použití této charakteristiky. S účinností Lisabonské smlouvy Evropská unie ztrácí svou pilířovou strukturu a stává se nástupníkem Evropského společenství.[5] V této souvislosti se lze setkat také se zajímavým slovním novotvarem, který zní „depilirizace“ Evropské unie (z ang. depilarisation)[6], jenž má naznačit právě tento základní koncepční posun. Zrušení pilířové struktury není pouhým „architektonickým“ zásahem do podoby „evropského chrámu“ nebo změna matematické rovnice, o které jsme mluvili výše.

Přestavbou Evropské unie, resp. jejím interním sjednocením a zjednodušením dochází k historicky největšímu rozšíření materiálních kompetencí evropské integrační entity. V rámci tohoto zjednodušení je zčásti odbourána pilířová struktura[7]. Došlo jednak ke spojení agendy nynějšího I. a III. pilíře Evropské unie do jednoho celku a jednak k zastřešení agendy vnější bezpečnosti (ex II. pilíř Evropské unie) entitou s právní subjektivitou, což staví Unii i v této oblasti do nové role[8]. Ono spojení I. a III. pilíře má však z hlediska expanze unijních kompetencí zásadnější význam.

Tím, že se materie původního třetího pilíře stává součástí Smlouvy o fungovaní Evropské unie (dále též SFEU), tedy oblasti, která byla před lisabonskou novelou označována jako komunitární pilíř Evropské unie, v mnohém přebírá také komunitární pojetí rozhodování, normotvorby, aplikace práva i kontroly. „Ztrátou“ samostatné povahy a „komunitarizací“ se tato stává regulérní politikou Unie. Dostává se do oblasti sdílených pravomocí Evropské unie a členských států[9], právní regulace této oblasti má využívat jednotnou nomenklaturu právních aktů Unie[10] a jednotný systém postupů pro jejich přijímání. Tato činnost Unie bude napříště podléhat také kontrolní a výkladové pravomoci Soudního dvora Evropské unie. Logickým důsledkem této koncepční změny je samozřejmě i ten fakt, že nová právní regulace[11] bude napříště vykazovat charakterové vlastnosti v minulosti přiznané judikaturou Evropského soudního dvora pouze komunitárnímu právu, což zvyšuje její relevanci a určuje její vztah k vnitrostátnímu právu. To samozřejmě, zvláště v oblasti trestního a policejního práva, rozšiřuje možnost konfliktů mezi evropskou úpravou a národními standardy a tedy pro futuro ještě intenzivněji vtahuje do hry ústavní soudnictví členských států.

Již bylo naznačeno, že po obsahové stránce není Lisabonská smlouva tak výrazně odlišným dokumentem, než neúspěšná Smlouva o Ústavě pro Evropu. Odklon od sémantického konstitucionalismu a vytváření nového marketingového vzhledu Unie pomocí hesel, vlajek a etatistických označení funkcí, neznamenal také odklon od zásadní funkční a institucionální reformy Unie.

To, že z materiálního pohledu se nebude vůbec jednat o pomyslnou „hrubou čárou“ za neúspěšným ústavním pokusem naznačil již v červenci 2007 jeden z otců ústavního textu *Valéry Giscard d´Estaing*[12] slovy: „[…] původní návrh [ústavní smlouvy] bude skrytě a maskovaně obsažen v novém textu“[13]. Toto prohlášení prozrazuje, že po obsahové stránce nedošlo na evropském právním nebi k žádné výrazné změně[14]. Komparace textů ústavní a reformní smlouvy slova francouzského politika v podstatě potvrzuje. Britská nevládní organizace Open Europe vypracovala jako první v Evropě komplexní porovnání obou textů a z její studie vyplynula přibližně 96%-tní shodnost[15]. Přesvědčit se o pravdivosti tohoto závěru není těžkým úkolem. Nová smlouva v uvedených 96% doslovně přebírá znění článků ústavní smlouvy, a proto získání důkazů o jejich totožnosti (jenž je vedle nepřeberných, neskrývaných prohlášení evropské reprezentace dalším

potvrzením onoho, řekněme „d´Estaingovho“, postulátu) nevyžaduje žádný složitý legálně-lingvistický přístup nebo interpretaci, nýbrž představuje technickou záležitost založenou na schopnosti optického vnímání. V souvislosti s tímto srovnáním si dovolíme uvést i zajímavý názor vyslovený předsedou německého ústavního soudu. H.-J. Papier podává komparaci a zároveň i evaluaci textu Smlouvy o Ústavě pro Evropu a Lisabonské smlouvy z hlediska strategického. Traktuje přitom citlivost změn souvisejících s procesem reformy Evropské unie a jistou opatrnost či obezřetnost tvůrců lisabonského textu. Jeho slova považujeme za vhodné citovat v úplném znění:

Heslem projektu evropské ústavy bylo „zdá se být něčím víc, než čím ve skutečnosti je“ („Mehr Schein als Sein“). Umělým vytvářením evropského ústavního patriotismu se měla zadržet stále se rozšiřující skepse obyvatel vůči „Bruselu“, a proto byly suché institucionální reformy okrášleny symbolikou analogickou té státní. Lisabonské smlouvě naproti tomu přísluší obrácené strategické znaménko; pro ni platí heslo „ve skutečnosti je něčím víc, než čím se zdá být“ („Mehr Sein als Schein“). Pod pláštíkem novelizace, která se omezuje toliko na zapracování již dávno dohodnutých změn do stávajících smluv, se skrývá zásadní architektonická přestavba evropského domu.[16]

Zmiňovanými „dávno dohodnutými změnami“ má autor na mysli konsenzus představitelů členských států zhmotněný do návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu, což jenom podtrhuje skutečnost, že po materiální stránce nedošlo od návrhu Smlouvy o Ústavě pro Evropu k nynějšímu stavu primárního práva Evropské unie k tak zásadním posunům. Když *H.-J. Papier* mluví o „zásadní architektonické přestavbě“, míní samozřejmě přestavbu dosavadního maastrichtského modelu Evropské unie zastřešující Společenství a mezivládní pilíře v novou jednotnou Unii, bez složitého rozlišování komunitární základny a unijní nadstavby. Dále uvedeme alespoň krátce, v čem tkví ona zásadní stavební úprava.

Současná podoba Evropské unie – poznámka k povaze změn zavedených Lisabonskou smlouvou

Kromě podstatných změn, v podobě scelení pilířové struktury Unie, přiznání právní subjektivity této entitě a celkového zjednodušení integračních výsledků nahrazením Společenství Unií, přináší reforma primárního práva mnohé změny a novinky, které mají ještě více etablovat nadnárodní charakter integračního seskupení, posílit jeho legitimitu z pohledu vnitřních subjektů – jednotlivců i států jako takových, zvýšit efektivitu rozhodování, zabezpečit vnitřní bezpečnost unijního prostoru a také zvětšit význam v rámci mezinárodního společenství. Všechny tyto prvky vyvolávají otázky směřující k povaze Unie, k její charakteristice a k hledání definice současného stadia postupného politického sjednocování členských států.

Pravdou je, že Evropskou unii již dávno nelze považovat za pouhou mezinárodní organizaci. Podoba Evropské unie po účinnosti Lisabonské smlouvy však ještě více posiluje supranacionální prvky v rámci integrace. Nemluvě o tolikrát zmiňovaném zrušení pilířové struktury, přináší reforma primárního práva i další kroky k politické unii. Za ideové prvky tohoto posunu lze na prvním místě považovat vymezení hodnot, které má činnost Unie sledovat, tak jak je určuje čl. 2 Smlouvy o Evropské unii:

Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřípustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.

Hodnotovou základnu pak ideově doplňuje i určení základních demokratických zásad Evropské unie. Ty vymezuje hlava II SEU a řadí mezi ně rovnost občanů Evropské unie, zastupitelskou demokracii,

princip kooperace s občanskou společností a také princip, který bychom mohli označit jako princip decentralizace rozhodovacích procesů, spočívající ve zvýšené úloze a rozšíření pravomocí národních parlamentů. Principy, na kterých Unie staví, vyvolávají konotace poukazující na státotvorné ambice evropského integračního projektu.

Když si uvědomíme, že k již tradičním supranacionálním prvkům (především triáda autonomní pravomoci – autonomní instituce – autonomní právo) se připojuje již zmiňované traktování základních hodnot, občanského substrátu Unie, zvýšená role národních parlamentů[17] a do úvahy vezme také nový systém vymezení pravomocí[18], zavedení tzv. obecné přechodové klauzule (passarella)[19], nebo materielní rozšíření uplatnitelnosti klauzule flexibility[20], nelze obavy z posunu resp. posouvání se k federaci, či jiné státu podobné formě považovat za přehnané. Je však potřebné dodat, že i navzdory těmto prvkům, posilujícím Evropskou unii jako celek a obavám, které vyvolávají, se pořád jedná jenom o přiblížení se politické unii (chceme-li federaci), než o její etablování.

V souvislosti se zmiňovaným prohlubováním politické integrace je potřebné připomenout, že reforma primárního práva byla vystavěna na koncepci určitého vyvažování, když nárůst „federalizačních prvků“ byl doprovázen i reformními kroky zvyšujícími legitimitu rozhodování Evropské unie a rozšiřujícími pensum kontrolních nástrojů v rukou členských států. Tato „proti-opatření“ spočívají především v posílení role Evropského parlamentu v rámci unijního legislativního soukolí (zavedení tzv. řádného legislativního postupu, jako majoritní formy přijímání právních aktů), v novém systému kontroly dodržování zásady subsidiarity při tvorbě evropské legislativy, v kontrole nad možným zneužitím zmiňovaných „passarell“ či klauzule flexibility (především zapojením národních parlamentů), a také v obecném podtržení oboustrannosti integrace.[21]

Podle soudce německého ústavního soudu *Uda di Fabia* se evropská integrace po účinnosti Lisabonské smlouvy dostala před brány federace, když k dosažení tohoto přerodu nadstátní organizace na státní formu podle jeho slov zbývá jenom malý krok v podobě dalšího přenosu pravomocí z členských států na Unii[22]. Z uvedených slov je však patrné, že tento „poslední“ krok leží v rukou členských států, jako potencionálních státotvorných suverénů.

Z postoje Spolkového ústavního soudu tlumočeného jedním z jeho prominentních soudců se dá vyčíst, že tento nepředpokládá možnost samovolného atrahování pravomocí, které by vedlo k přerodu Unie na federativní stát. Rovněž jako v případě Spojených států amerických, kde došlo k přerodu Unie z konfederace na federativní stát konsenzem přetaveným do přijetí konstitutivního dokumentu v podobě ústavy, je také obdobný krok na starém kontinentu podmíněný stejným kondicemi. Diskuse nad tímto tématem je nepochybně ještě před námi. A dá se předpokládat, že rovněž jako v Novém světe před více než dvěma sty lety, i v Evropě se objeví nespočet Brutů a Publiů[23] vedoucích polemiku nad výhodami a nevýhodami vytvoření jednotného evropského státního útvaru. Do doby než se integrační příběh dostane do fáze přijetí dokumentu s naznačeným obsahem, nelze o Unii mluvit jako o federaci.

A konečně i v případě, že bude Unie přeci jen přetvořena ve státní útvar, nebude možné mluvit o „evropské federaci“ jako o nějakém vedlejším produktu evropské integrace. Povinnost ratifikace každé obdobné změny primárního práva totiž deponuje odpovědnost za nastíněný konstituční přerod Unie do sféry odpovědnosti všech členských států. Ani po lisabonské reformě nevytváří primární právo prostor, a nezná prostředky pro, na státech nezávislé a Unii spravované, absolutní federalizační kroky.

Jaká je tedy povaha Unie oproti stavu zavedenému Maastrichtskou smlouvou? S určitostí lze říci, že Unie, do lisabonské novely požívající statut „entity sui generis“, se stává „subjektem sui generis“ a tedy již určitým partnerem ostatních subjektů tvořících mezinárodní společenství. Vyjasněná je též její relace k Evropskému společenství, když Unie se, z role jeho nadmnožiny, stává jeho sukcesorem.

A nakonec i zjednodušení pilířové výstavby Unie je krokem, jenž přináší nezbytnou homogenitu. Ani jedna z uvedených zásadních změn však nedává odpověď na to, jak definovat Unii po lisabonské reformě. Otázkou však zůstává, zda ona definice je vůbec nezbytná. *M. Tomášek* v souvislosti se snahou resp. pokusy o definování Unie poukazuje na fakt, že na nové entity, resp. entity nového druhu nelze dosti dobře uplatňovat historickou terminologii. Nachází jistou paralelu mezi povahou Společenství resp. Unie a povahou Společnosti národů, která ve své době taktéž představovala jisté novum. V této souvislosti uvádí názor profesora *Hobzy*, podle kterého pokusy o vytváření nadstátu (*civitas maxima*) v zásadě nepotřebují definiční ukotvení, protože to není dost dobře možné. Nové entity podle *Hobzova* názoru nelze terminologicky uchopit s použitím tradičních pojmů (stát, spolek států, federace, konfederace) a toto uchopení není ani potřebné, protože hlavním úkolem těchto entit je „praktické řešení sporných otázek“ [a ne úmyslná přestavba klasických státovědných koncepcí, pozn. autora].[24]

Mgr. Ondrej Hamuľák
Katedra evropského práva
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

---

[1] Tento článek vznikl v rámci řešení grantového projektu PF-2010-001, Projekt Studentské grantové soutěže UP v Olomouci s názvem „Aktuální otázky vývoje práva“.
[2] K rozsáhlému českému komentáři k tomuto dokumentu viz SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, SVOBODOVÁ, Magdaléna a kol. Ústava pro Evropu, Komentář. Praha: C. H. Beck, 2005.
[3] V českém jazyce viz např. GERLOCH, Aleš, WINTR, Jan (eds). Lisabonská smlouva a ústavní pořádek ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009 (tam zejména příspěvky M. Tomáška, , P. Mlsny, J. Tryzny, a N. Šiškové); PÍTROVÁ, Lenka a kol. Když se řekne Lisabonská smlouva… Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce. Praha: Úřad vlády České republiky, 2008. [online]. [navštíveno dne 10. prosince 2009]. Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/gallery/13/4050-kdyz_se_rekne_lisabonska_smlova.pdf.> nebo PÍTROVÁ, Lenka a kol. Lisabonská smlouva – Co nového by měla přinést? Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 2008. [online]. [navštíveno dne 10. prosince 2009]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-1-188.pdf.>
[4] Čl. 1 třetí pododstavec SEU.
[5] Čl. 1 třetí pododstavec, věta třetí SEU stanoví, že: Unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní.
[6] Viz například Hatzopoulos, V.: Casual but Smart: The Court’s new clothes in the Area of Freedom Security and Justice (AFSJ) after the Lisbon Treaty. College of Europe Research Papers in Law. 2/2008. Dostupné v elektronické podobě [online] na: www.coleurope.eu. [Navštíveno dne 22. 2. 2009].
[7] Parcialita této změny spočívá v tom, že byla zachovaná samostatná povaha u tzv. II. pilíře tj. u oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Mimo nový koncept Unie bude nadále stát i Evropské společenství pro atomovou energii.
[8] Z pouhého faktu, spočívajícího v tom, že byla zachována specifická povaha bývalého II. pilíře Evropské unie, nelze usuzovat, že tady nedochází k žádné koncepční změně. I když si oblast Společné zahraniční a bezpečnostní politiky zachovává svůj intergovernmentální charakter a je zde tedy zachována primární role (i primární odpovědnost) členských států, jsou na druhou stranu posíleny také integrační prvky (funkce Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Útvar pro vnější činnost, plán na vytvoření Evropské obranné agentury). Majíce stále na mysli přiznání právní subjektivity Evropské unii jako celku, musíme konstatovat, že i původní II. pilíř Evropské unie dostál změn, jenž jej stále více přibližují k supranacionální formě spolupráce států a

naopak vzdalují od klasické mezinárodně-právní koncepce.
[9] Do oblasti sdílených pravomocí je ve SFEU zařazena celá problematika Prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Viz čl. 4 odst. 1 písm. j) SFEU.
[10] Stanovená v čl. 288 SFEU, který uvádí, že:
„Pro výkon pravomocí Unie přijímají orgány nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.“
[11] Samozřejmě s přihlédnutím k intertemporálním klauzulím o kterých jsme mluvili výše.
[12] Bývalý francouzský prezident byl předsedou Konventu – tělesa, jenž připravilo návrh textu Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu.
[13] Tato slova přednesl Valéry Giscard d´Estaing na konci června v rámci semináře o investicích organizovaného společností Euromoney. Citováno podle Sunday Telegraph dne 7. 9. 2007 : http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2007/07/01/weu201.xml.
[14] Skutečnost, že ústavní smlouva představuje hlavní inspirační zdroj pro tvorbu nového smluvního uspořádání Unie ostatně potvrzuje i text výše zmiňovaného mandátu, jenž předpokládá doplnění smluv o články, které byly dohodnuty na mezivládní konferenci z roku 2004. Výsledkem práce této konference ale nebylo nic jiného, než text Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu!
[15] Viz Open Europe. A Guide to the Constitutional Treaty. London: Open Europe, 2007. [online]. [Navštíveno 28. prosince 2009]. Dostupné na <http://www.openeurope.org.uk/research/guide.pdf.>.
[16] PAPIER, Hans-Jürgen. Nové vystřízlivění Evropy: Lisabonská smlouva. Bulletin Občanského institutu, 2008, č. 200, s. 6. [online]. [cit dne 30. listopadu 2009]. Dostupné na: <http://www.obcinst.cz/cs/NOVE-VYSTRIZLIVENI-EVROPY-LISABONSKA-SMLOUVA-c1296/>.
[17] Obsah participace parlamentů členských států na fungování evropských struktur je stanoven přímo v textu SEU, konkrétně v čl. 12 a dále rozveden v příslušných ustanoveních SEU a SFEU. Nová právní úprava předpokládá tyto úkoly parlamentů členských států: účast na legislativní činnosti Evropské unie, dohled nad dodržováním zásady subsidiarity, účast na unijní politice v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva, účast na procesu revize smluv, zapojení do procedury přijímaní nových členských zemí a zbytková působnost v rámci tzv. mezi-parlamentní spolupráce. Více k úloze postavení národních parlamentů podle LS viz HAMUĽÁK, Ondrej. Postavení národních parlamentů v novém smluvním uspořádání EU. In KNOLL, Vilém., KARHANOVÁ, Martina (eds). Naděje právní vědy 2007. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 471–478; nebo obecně k úloze národních parlamentů v Evropské unii viz GEORGIEV, Jiří. Democracy in the EU: National Parliaments and the Quest for Legitimacy. In ŠIŠKOVÁ, Naděžda (ed). The Process of Constitutionalisation of the EU and Related Issues. Groningen: European Law Publishing, 2008, s. 111-199.
[18] SFEU v části I hlavě I obsahuje nové, detailní určení typologie pravomocí Evropské unie. Toto vymezení je především snahou o transparentní určení oblastí působení Unie a členských států. Zavádí přehlednou typologii pravomocí a vymezuje obsah jednotlivých skupin. Podle ustanovení SFEU (čl. 2–6) bude Unie realizovat výlučné, sdílené, podpůrné, koordinační a doplňkové pravomoci. Přesné určení oblastí působení „centra“ a „jednotek“ je typickým znakem federálního uspořádání (viz např. 10 dodatek k Ústavě Spojených Států, nebo čl. 70–72 německého Základního zákona) a tedy krokem k prohloubení politické unie.
[19] Především se jedná o tzv. obecnou pasarellu obsaženou v čl. 48 odst. 7 SEU, která umožňuje určité „obejití“ tradičního postupu při změnách primárního práva. Obcházení vžitých revizních postupů spočívá v tom, že Evropská rada může svým jednomyslným rozhodnutím „změnit“ ta ustanovení smluv, jež pro hlasování v Radě vyžadují jednomyslnoslné rozhodování nebo pro přijetí aktu určují zvláštní legislativní postup tak, že napříště bude postačovat hlasování kvalifikovanou většinou resp. bude umožněno použití řádného legislativní postupu.
[20] Klauzule flexibility obsažena v čl. 352 SFEU umožňuje ad hoc rozšíření pravomocí Unie za účelem dosažení jejich cílů ve všech oblastech (s výjimkou oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky), a to tehdy, když výslovné stanovení unijních pravomocí ve Smlouvách chybí a za předpokladu, že přijetí určitého opatření je nezbytné. Oproti před-lisabonskému znění této klausule došlo k zobecnění, když původně mohla být využita pouze pro nezbytné dosahování cílů v

rámci budování vnitřního trhu.
[21] Výslovným zakotvením možnosti negativní revize smluv v podobě omezení pravomocí Unie (čl. 48 odst. 2 věta druhá SEU), také výslovným zakotvením možnosti jednostranného vstoupení státu z Unie (čl. 50 SEU) a též zavedením možnosti států iniciovat negativní legislativní aktivitu, kdy podle prohlášení č. 18 Závěrečného aktu Mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvou, mají každý členský stát jednotlivě, nebo ve spojení s jinými státy, právo navrhnout Radě, aby požádala Komisi o předložení návrhu na zrušení právního předpisu. Členským státům se tak v oblasti sdílených pravomocí dostává možnosti získat zpět Unií nevyužívanou svěřenou pravomoc nebo hájit své pravomoci v případě, že došlo přijetím dotčeného aktu k porušení principu svěření.
[22] Viz rozhovor s Udem di Fabiem. di FABIO, Udo. Po Lisabonu jsme už na hranici federace. Lidové noviny, 12. prosinec 2009. [online]. [Navštíveno 29. prosince 2009]. Dotupné na <http://www.euroskop.cz/8801/14887/clanek/po-lisabonu-jsme-uz-na-hranici-federace/.>
[23] Obhajoba anti-federalistických (Brutus - připisováno New Yorskému soudci Robertu Yatesi, viz eseje publikované v New York Journal 1787-1788 [online] [Navštíveno 5. ledna 2010]. Dostupné na <http://www.constitution.org/afp/brutus00.htm>) i federalistických tezí (Publius - antická personifikace Alexandra Hamiltona, Jamese Madison a Johna Jaye, viz HAMILTON, Alexander, MADISON, James, JAY, John. Listy federalistů. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1994) je pořád jedním z elementárních prvků, na kterých staví svá východiska americký konstitucionalismus.
[24] Blíže viz TOMÁŠEK, Michal. Evropská unie před Lisabonskou smlouvou a po její eventuální ratifikaci. In GERLOCH, Aleš., WINTR, Jan (eds). Lisabonská smlouva a ústavní pořádek. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 237-238 a tam uváděné dílo HOBZA, Antonín. Úvod do mezinárodního práva mírového. Praha, 1933.

Další články:

- GLP-1 v potravinářství: čekají nás v EU „GLP-1 friendly potraviny“?
- Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie o předběžné otázce – C-386/23 ze dne 30. dubna 2025 – Prolomení zákazu uvádět zdravotní tvrzení týkající se rostlinných látek?
- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc září 2025
- Prověřování zahraničních investic v EU: současný rámec, česká praxe a očekávané změny
- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíce červenec a srpen 2025
- Že je jednotný patent drahý? Záleží na úhlu pohledu. Celoevropskou patentovou ochranu ale zlevňuje
- Přezkum rozhodnutí CAS vnitrostátními soudy Evropské unie
- Právo na soukromí vs. transparentnost firem: Kontroverze kolem evidence skutečných majitelů
- GDPR 2.0: Jednodušší regulace pro odvážnou a konkurenceschopnou Evropu?
- Důkladnější přezkum rozhodnutí vydaných Rozhodčím soudem pro Sport
- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc červen 2025